

OVE ALLANSSON

NEW YORK
BLUES

Ove Allansson

New York blues

SAGA Egmont

New York blues

Omslagsfoto: Shutterstock
Copyright © 1981, 2021 Ove Allansson och SAGA Egmont

Alla rättigheter förbehålles

ISBN: 9788726881165

1. e-boksutgåva
Format: EPUB 2.0

Denna bok är skyddad av upphovsrätten. Kopiering för annat än
personligt bruk får enbart ske efter överenskommelse med förlaget
samt med författaren. SAGA Egmont New York blues

www.sagaegmont.com

Var inte rädd, clownen är också rädd.

Efter en komposition av Charlie Mingus:

Don't Be Afraid, the Clown's Afraid Too.

Joseph & Helen

Joseph Kowsky älskar New York; han har inga behov av att som Helen tala om hatkärlek. Nej, han älskar staden som han älskar Helen, älskar henne med hennes förtjänster, fel och brister.

Inte så att han säger till New York: jag älskar dej stad. Men kärleken finns där outtalad och en gång när målandet har blivit hans yrke skall han måla staden så att Helen blir stolt över honom. Inte måla i en realism som närmar sig fotografering, nej då kan han lika gärna fotografera – det har ju den store Zernav Mota skrivit i sin självbiografi. Joseph skall måla staden som den vibrerar i honom, han skall måla staden filtrerad genom sina ögon, sin hjärna.

Vid de slagsmål och politiska gräl Joseph räknar som en del av New Yorks gatuunderhållning har han hört de ayatollahtrogna iranska studenterna hota med att New York kommer att anfallas av flygande mattor. Ni kommer inte att förstå, inte ens när mattorna är över er! skrek en student med fanatismens facklor brinnande i ögonen.

De flygande mattorna på Joseph Kowskys dukar kommer att svepa ned över New York, formationsflyga mellan Manhattans skyskrapor. Ovan mattorna syns ayatollohrnas eller mullornas turbaner och skäggiga ansikten. Ve dig stad! Vad hjälper dina F-15-plan och Phantoms.

Kanske har Joseph hämtat inspiration också från Brad Hollands i flera betydelser svarta teckningar där

åldringar lågsniffar över USA ridande på sina långa böljande profetskägg.

Patriarker flygande på det beståendes skägg, på konservatismens skägg. USA i förstelningens skägg.

Den tolkningen får stå för Helen.

För tillfället är Joseph fotgängare på Upper East Manhattan. Efter ett uppdrag i en byggnad tillhörande Mount Sinai Hospital går han i västlig riktning 101:a gatan mot Central Park. Korvförsäljarens rödgula parasoll med den magiska texten "Frankfurters" lyser på trottoaren utanför Central Park, på andra sidan Femte avenyn. Lyser är inte rätta ordet. Texten borrar sig in i Josefs ögon. Nej, nedåt magen. Lunchdags.

Ska bli skönt med utelunch under trädkronorna. Sommarvärmen har infunnit sig så här i slutet av maj. Lagomvärme - måtte den bestå. Faktum är att sommaren i New York aldrig skulle tillåtas att komma längre än till och med juni. Därefter blir det ofta outhärdligt hett.

Joseph Kowsky står på trottoaren, avvaktar bilströmmen, upptäcker en lucka, en tomhet mellan bilarna, och luckan kommer glidande nedåt honom. Snart skall han och magen vara hos korvgubben som också har drycker.

Joseph väntar på den annalkande luckan, ser vit rök stiga ur en gatubrunn.

Upp till New Yorks fotgängare sänder underjorden två budskap.

Det ena är röken som puffar upp mitt i gatorna, från gatubrunnarna. Hin Håles filialer? Eller vidlyftigt centrum av den bockfotades multinationella och svavelosande imperium. Tätt under gatuplanet. Tätt under Chase Manhattan Bank? Tätt under Exxons,

Texacos och de andra oljebolagens skysrapor och kontor?

Nej, Hin Håles filialer finns ovan gatuplanet. Dagligen ser Joseph Kowsky utbrända trashankar vars ansikten liknar stelnande slagghögar. Ångröken har inte med deras förbrännelse att göra, kommer från läckande ventiler och rörledningar. Fjärrvärme. Varmvatten.

Josephs inre registrerar inget medlidande med de utbrända: inte efter ett trettioårigt liv i en stad där besinningslös rikedom är granne med besinningslös fattigdom. Vad är det för märkvärdigt i att se välklädda människor hasta medan trashankar ligger på trottoarer eller rotar bland sopor när man ser detsamma varje dag.

Joseph Kowsky tror på den amerikanska drömmen: var och en kan skaffa sig hygglig utkomst och framtid bara personen i fråga vill.

Mer än väl vet Joseph att de papper som nere i de djupa skuggorna virvlar längs gatorna intet har att göra med de guldkantade. Nej, dessa finns högre upp. Över de djupa skuggorna växer av människor byggda sten-, betong-, stål- och glasbeläten in i himlen och Gud sitter ovan Wall Street prasslande med aktier.

Även om New York är en stad där man ser ortodoxa judar i svart, muslimer i vitt och buddamunkar i saffransgult så har Joseph klart för sig att här styr Mammon. Så är ordningen. Gäller se till att man får något av kakan. Man måste bli sin egen och det snart. Basta.

Men den konstnärliga drömmen? Drömmen att måla detta larmande kaos? Han kan ju inte förneka sig själv, lusten att måla är stark.

Nå, Joseph anser sig här vara realist: innan han satsar mera på målandet är det säkrast att skaffa sig en ekonomisk grund, ett litet företag. Visst har han planer.

Vågar du inget riskera för konsten? kan en inre röst undra. Joseph brukar svara med några ord ur Zernav Motas självbiografi: Fattigdom är ingen garanti för god konst.

Underjordens andra budskap? Ljudet som tränger upp genom trottoargallren, ventilationsgallren: dånet från subwaytågen. Ofta får Joseph känslan av att vandra över ett väldigt maskinrum, känner eller tycker sig känna doften av varm olja. Smörjolja eller bromsolja; subwaytågen är eldrivna. Ibland luktar det som om något har skurit ihop därnere i maskinrummet. Visst kan man påstå att underjorden är ett maskinrum, att underjordstågen driver New York; utan subway skulle staden – Manhattan, Bronx, Queens, Brooklyn och andra delar – inte fungera. Varje dygn transporterar tunnelbanetågen fyra och en halv miljon människor, varav tre och en halv till och från Manhattan.

Manhattan har en och en halv miljon invånare, men mångdubbelt upp i arbetstillfällen. Resandeströmmen är en ständig översvämning, vårflod. Människoflödet stiger högt ur tunnelbanestationernas mörka gap.

Den uppåtstigande människoflöden har Joseph redan sökt måla med människor sammanväxta i våg efter våg. Varje våg har en gemensam kropp för olika ansikten. Röken ur gatubrunnarna? I röken har han tänkt sig varelser, kanske släkt med Belsebub.

Men hur måla ljudet från ventilationsgallren? I ovanjordsperspektiv där tunnelbanetågen inte syns. Hur måla ljudet från underjorden? Kan man måla så att det hörs? Visst. En del konstnärer kan. Johan Sloan kunde eller kan eftersom hans konst lever. Färgerna. Är det med färgerna han får fram ljuden trots sina ganska så naturalistiska dukar?

Ta bara Johan Sloans målningar av Manhattans högbanor, de som revs på femtiotalet eller tidigare. Ta oljemålningen som visar högbanan i korsningen Sjätte avenyn och Tredje gatan: det är afton, stadens ljus är tända, de förhärskande färgerna är fascinerande rödviolettrosa toner och tåget rusar fram däruppe och man kan höra när tåget gnisslar i fyrtiofemgraderskurvan och man hör gatulivet under högbanan, de skrattande flickorna som håller varandra i handen när de springer över gatan. Man hör sorlet från en bar. Men speciellt och tydligt hörs tågets gnissel. Så uppfattar Joseph det, hjälpt av syn- och hörselminnen från barndomens högbaneresor med fadern, Adam Kowsky.

Högbanetid. Barndom.

Utflykter till kajernas landskap.

Fadern Adam Kowsky hållande den trötte gossen Joseph, enda barnet, i handen och vandrande utefter Hudsons pirar eller längs East River och South Street, i tunga lukter från de många fiskoch skaldjursgrossisterna, sjömatesrestaurangerna.

Barndomens läxor: "Ta till exempel Manhattans stora östad, omgiven av kajer som de indiska öarna av korallrev. Kommersen kringbrusar den med sina bränningar. Både till höger och vänster leder gatorna ned till vattnet. Det yttersta av den nedre staden är The Battery, där denna ädla vågbrytare sköljes av vågor och svalkas av briser som ett par timmar tidigare var långt från land. Se på folkhoparna som alltid står där och tittar utåt havet."

Joseph Kowsky är ingen älskare av Melville och Moby Dick, snarare avskyr han böcker som har med sjö och hav att göra. Från barndomen tvingades Joseph att lyssna till högläsning ur sjöliteratur därför att fadern, Adam Kowsky, flykting och invandrare, under sjöresan från

Europa till Nya Världen råkade ut för ständiga oväder och århundradets sjösjuka. Det hände året efter andra världskriget; djävulen bodde i fadern, grönslemmig och tarmvridande, och runt om fanns det obevekliga och rasande havet som inte ens blidkades av att det ännu var fullt av krigets döda sjömän.

Nästan död nådde fadern Framtidens Land; hans erfarenheter från överresan, den svåra sjösjukan och rädslan för havet, ledde så småningom till en hysterisk beundran för dem som far eller har farit på haven. Fascinerad och ännu i havsskräcken började fadern läsa om hav och sjömän och ägde snart ett brinnande intresse för sjöliteratur.

För att kompensera sig för gångna lidanden seglade fadern ut över boksidornas hav, besegrade sjösjuka och havsskräck, såg öar födas ur havet, stiga ur havet, och bränningars yrande skum slå upp mot skyn likt förvuxna färgskimrande fjärilsvingar. Många gånger förvandlades de skira vingarna till klor, många gånger led fadern skeppsbrott – torr och trygg i läsfåtöljen.

Josephs mor, Krystyna, var redan då sträng katolik och levde bland helgonbilder, krucifix, änglaskaror och påvar med blankt skinande ansikten. Ja, de såg ständigt nyrakade ut och måhända sköttes den saken av himmelska barberare eller änglar. Moderns religiositet hade tilltagit efter hennes svåra framfödande av Joseph; hon var nära döden och avråddes på det bestämdaste att föda flera barn. Både hon och Adam tog detta mycket hårt. Adams håg vändes ännu mera mot sjöliteraturen.

Till Josephs tidigaste minnen hör Krystynas klagan över gudlösheten i vissa av Adams böcker och över de utgifter hans växande maritima bibliotek orsakade familjen. Bland faderns favoritställen för jakt på sjöliteratur var och är "havsbokhandeln" South Street

Seaport Museum Book & Chart Store i ändan av Fulton Street på Manhattans östra sydspets – inte långt från rucklet med berömda fiskrestaurangen Sweets, i vars ickeofficiella skrymslen Joseph en gång utförde ett brådslande uppdrag.

Även om Joseph har namn efter Joseph Conrad, även om denne polskfödde sjöman och författare är faderns favorit, så minns Joseph hur fadern under långa promenader längs Manhattans ännu levande kajer ofta citerade Melville.

”Kommersen kringbrusar den med sina bränningar.” I högsta grad stämmer det med nuläget: kommersen styr Manhattan och New York, men fadern är sorgsen över att sjöfarten på Manhattan ständigt minskar. Han ogillar att behöva åka under Hudson till Jersey-sidan eller under East River till Brooklyn för att se fartyg och levande kajer. Vad hjälper det att Manhattan ännu är taggigt av pirar när de flesta ligger tomma och förfaller. Även de få stora passagerarfartyg som återstår kommer förmodligen att försvinna från Manhattan.

Snart är inte ens pirarna kvar här på Manhattan, brukar fadern klaga och därefter uttrycka sitt ogillande av fyllningsarbetena i Hudsonfloden norr om Manhattans sydspets och Battery Park. Staden New York bygger här nytt land och bland fyllnadsmassorna finns skrotade pirar och magasin.

Joseph däremot fascineras av den nya stadsdel som kommer att växa upp ur Hudsonfloden: Battery Park City skall rymma bostäder för sextontusen familjer. Kanske är undrens tid inte förbi, kanske kan han och Helen få tag i en lägenhet där, om det inte lyckas på Roosevelt Island.

Sett i fågelperspektiv slingrar sig numera en väldig gråsvart orm runt Manhattan, över och längs de ofta öde kajlandskapen. Ormen myllrar av något som liknar

färgglada löss. Ormen har olika namn: West Side Elevated, East River Drive, Franklin D Roosevelt Drive eller South Street Elevated och är ofta en högväg på pelare och lössen är tiotusentals bilar, vilka tillsammans med tiotusentals andra bilar vid rusningsdags korkar igen Manhattan.

Från barndomen minns Joseph annorlunda högvägar, de som fascinerar på en del av Johan Sloans målningar. Även om tunnelbanan redan då dominerade fanns på Manhattan kvar tåg som gick på högbanor, särskilt minns han the Third Avenue "El" eller Elevated, som revs 1955. Eller var det 1956 när han fyllde sju år?

Joseph Kowskys föräldrar har aldrig kunnat släppa Polen. De har enbart umgåtts med polacker och levt med polska seder, polsk mat. Under uppväxten hörde Joseph så mycket om Polen och de släktingar som finns kvar där att han nu efteråt tycker sig ha bott även i Polen.

Förutom det Polen som omgav honom i hemmet på 10:e gatan fick han dagligen springa ärenden till det Polen som finns runt 8:e gatan på Manhattan Lower East Side.

När Joseph flyttade hemifrån i tjugoårsåldern var det för att bryta sig loss från Polen. Snart insåg han att det var försent; han är kluven mellan två världar, två kulturer. Joseph förstår att miljoner invandrarbarn jorden runt lever med liknande problem, i en kluvenhet orsakad av att föräldrarna fysiskt men inte i sinnet har lämnat hemlandet.

Hur ska det bli med Helens och hans barn, om de nu gifter sig och får barn. Säkert blir de helt och hållet amerikaner om han ligger lågt med Polen och det tänker han göra. Med Helen är det inga problem: hennes ursprungligen engelska släkt har levt i landet i fyra generationer. För Joseph är Helen Amerika; han hoppas

att hon kan hjälpa honom djupare in i Amerika, bort från Polen.

Helen är tjugoåtta år, bor ännu hemma hos föräldrarna på västra Manhattan, mellan södra delen av Riverside Park och Central Park. Hon arbetar som småskollärarinna i South Brooklyn och undervisar både vita och färgade barn.

Efter fyra års bekantskap är Joseph fortfarande förvånad över att Helen så ofta kritiserar USA, men kanske kan hon göra det eftersom hon alltigenom är amerikanska. Helen liknar faktiskt Lauren Bacall, lång och smidig och med Laurens loja rörelser; skillnaden är att Helens rörelser inte är skådespel och att hennes svarta hår är längre än Laurens. Minst två decimeter längre.

Inte ens på skoj vill Helen kallas Lauren.

Helens kärlek betyder att en dröm har förverkligats. Ynglingaårens onanerande till bilder av Lauren Bacall har förbytts till verklig samvaro, upptäcktsfärder utefter en lång ljuvlig kropp och sexuell njutning med en kvinna – i Josefs ögon så lik Lauren Bacall att han till en början trodde sig drömma. Och han den andre, den lille tunne rivalen Bogie, Bogart, med det löjliga förnamnet Humphrey, höll sig märkligt nog undan.

Under ynglingaårens onanerande till kändispressens kvinnobilder var det värre; rivalen fanns med på nästan varje bild och måste vikas åt sidan eller avrättas. Kvittade hur många gånger Joseph rev huvudet av tuffingen Bogie eller bestialiskt styckade honom – Bogie återuppstod och höll sig oförskämt nära Lauren, en kvinna han aldrig var värdig, med sitt varggrin och ölglas som han faktiskt orkade lyfta utan hjälp av stuntmän.

Joseph vet att Helen älskar en del av det han har inom sig, lusten att måla, jazzintresset och annat, men ibland

undrar han vad hon ser i hans yttre. Nå, han är en man med sina bästa år framför sig; han håller god medellängd – fyra, fem centimeter längre än Bogie – han är kraftigare och blond och har inte Bogies rovdjursgrin, däremot för stor näsa. Den lilla gropen i hakan uppskattade han inte förrän Helen sa att hon tyckte om den.

Trots namnet, Adam, är fadern inte av judesläkt, i sin ungdom var också han en blond polack. Likaså var Krystyna ljus, vilket man nu kan se på hennes vackra silvervita hår. Adam däremot har blivit flintskallig.

Helen älskar Josephs ostyriga hårsvall, vill aldrig att han skall klippa sig. Helen älskar hår, långt nackhår, att tvinna mellan fingrarna. Hon älskar hans ludenhet. Går han med nedrullade ärmar viker hon upp dem. Köper hon en skjorta i present är den kortärmad. Även när de äter ute kan hon inte låta bli att stryka hans armar, den blonda ludenheten. Också vid bordet blir hon upphetsad. Märkligt är att det är håret på armarna som gör henne mest upphetsad.

Joseph vet att han är en god älskare och visst finns det en del gott hos honom även inombords. Men ibland misstänker han att Helen inte vill leva ihop med en politiskt likasinnad utan vill ha någon hon tycker är konservativ att diskutera med, att påverka, frälsa. Omvända till hennes syn på det amerikanska samhället.

Han konservativ? Nej, det är som Helen inbillar sig. Inte är det konservativt att förstå att saker måste rotera: att smörjoljan är pengar och affärer. Och pengar måste till för att konsten ska leva och utvecklas.

Helen och Joseph brukar skämta om att de ur minst en synpunkt är ett idealiskt par och det är när de äter pizza. Joseph äter den goda geggan i mitten och Helen är förtjust i de hårda kanterna.

Tyvärr har Josephs föräldrar aldrig riktigt accepterat Helen, deras önskan är att han ska gifta sig med en polskättad kvinna.

Modern och fadern kände inte varandra i Polen utan träffades 1947 i en polsk klubb på brooklynsidan. När Joseph föddes två år senare var modern trettiosex och fadern fyrtiotvå år, redan i medelåldern.

Adam brukar säga att han kom till New York samma år som spårvagnstrafiken upphörde på Manhattan, alltså den inre trafiken. Däremot var spårvagnstrafiken från Bronx till Manhattan kvar ännu några år, liksom i Brooklyn.

Hos fadern finns ett förflutet som spårvagnsförare i Warszawa, men redan före kriget slog han om till skräddare. Kanske hade han i sitt nya hemland börjat som spårvagnsförare i Brooklyn om han inte burit drömmen att bli sin egen – att bli sin egen och syssla med spårvagnar är svårare än att bli sin egen inom skrädderibranschen.

En av faderns favoriter bland spårvagnshistorier utspelas inte i den polska huvudstaden utan i Wien och efter kriget när staden var delad i de allierades fyra zoner. Fadern har, hur han nu kan det, svurit på att historien är sann.

I den röra som rådde i Wien 1945 beslöt en spårvagnsförare och en konduktör att bli sina egna. De reparerade och fick igång en utdömd spårvagn, vidtog en del bedrägliga åtgärder och for om dagarna runt längs spåren i "sin" spårvagn, for genom de engelska, ryska, amerikanska och franska zonerna och – behöll biljettintäkterna. Tack vare skilda och provisoriska spårvagnsstallar gick allt väl i ett par månaders tid, spårvagnen var ofta överfull och många bäckar små ... Men så en dag råkade en äldre herre med ett långt paket

slå sönder en ruta i vagnen. Han erbjöd sig att betala rutan och ville ha kvitto från förare och konduktör, men båda försäkrade att han inte behövde ersätta rutan. Mannen, ärlig och envis, skrev upp vagnens nummer och gick till spårvagnsmyndigheterna för att gottgöra skadan. Myndigheterna svarade att någon vagn med det numret inte fanns i tjänst. Mannen framhärdade och myndigheterna forskade i saken och så småningom upptäcktes bedrägeriet.

Sittande på en bänk i Cental Park njuter Joseph solen, grönskan, den välsmakande frankfurterkorven, löken, brödet och den starka senapen.

Grönt landskap med vita prickar: lunchpromenerande personal från Mount Sinai Hospital. Vita prickar bland andra prickar – drakflygare, frisbeekastare, bollspelare, löpare, gångare, joggare, solbadare, skuggsökare, hundvallare, tidnings- och bokläsare sittande eller liggande i gräset.

Varm är den vind som håller de solgenomlysta drakarna uppe.

Den närmsta himmelsklättraren har en skir rosa färg som får Joseph att tänka på Dave Brubecks Quartet och Paul Desmonds luftigt lätta altsaxspel.

Lunchätarna har antingen som Joseph köpt lunch ur korggubbens innehållsrika kärra eller också har de matsäck med sig. Efter maten läser många, en vitklädd intill Joseph läser boken "Neurology" och ser oerhört lärd ut.

Joseph skådar ut över den del av Central Park som Helen och han brukar kalla savannen, den stora böljande grässlätt med enstaka träd som längre inåt och söderut samlas i allt tätare grupper, vilka i sin tur förenas. Visst kan man kalla det skog. Central Parks storskog

genomkorsad av stigar och asfalterade stråk, som befolkas av cyklister, rullskridskoåkare, ryttare och en besynnerlig art som berör marken direkt med fötter eller skor.

Joseph vandrar ut i savannen. Under ett träd lyser ett orangefärgat enmanstält vars utstickande fötter dock är fyra. Det är förbjudet att tälta i Central Park. Han går uppför en svagt lutande grässlänt, genom en gles ridå av lövträd, mellan unga flickor eller mödrar med barnvagnar eller ungar jollrande på filter. Picknickstämningen gör Joseph lätt om hjärtat, han sjunker avspänt ned på rygg i gräset, ser nedåt savannen och bortåt skogen. I den gömmer sig den största sjön, den inhägnade reservoaren, men ungefär två kilometer söderut finns sjön där Helen och han många gånger hyrt roddbåt. När Joseph tittar åt Femte avenyn till ser han ovan trädkronorna raden av förnäma tolvfemtonvåningshus resa sig som en mur utefter östra Central Park.

Frid, o frid! Sett med Josephs ögon. Men kanske sitter den omskrivne halsbandstjuven uppkrupen i en trädkrona, väntande på att få kasta sig ned på hästryggen bakom en förmögen ryttarinna för att slita av hennes halsband och örhängen och sedan försvinna bland träden.

Också bakom Joseph tätnar träden till skog. Stimmande röster. Joseph tittar däråt och ser färgglada kläder lysa likt stora frukter bland lövverket: en skolklass på utflykt. Joseph tänker på Helen som också hon brukar ta sin klass till Central Park.

Några gånger har Joseph tagit ledigt och under utflykter hjälpt Helen. Utomhusutflykter. Gärna det. Men aldrig mer museibesök. Förra året hjälpte han Helen vid klassens besök på "The Museum of the City of New York", där barnen kunde se stadens historia och framväxt. Barnens stim, skrik och gälla röster plågade honom

oerhört, inte en sekund var de tysta. Salarna ekade av deras skärande röster, han drabbades av svår huvudvärk. Sedan dess hyser han stor respekt för Helens yrke.

Här ute låter barnaröster inte alls som i ekande museisalar. Joseph suckar av välbehag, låter blicken vila i gräs och trädkronor. Efter en stund smyger blicken till armbandsuret. Jaha, dags att gå, han är nog med arbetstiderna.

I grannskapet återstår några uppdrag. Väskan finns inlämnad i en affär där han känner ett biträde. Allt är som det skall och livet gott att leva.

Lexington Avenue Local

Vid 96:e gatan och nära Lexington Avenue stiger Joseph ned i underjorden; låter sig efter väl utförda uppdrag på Upper East Manhattan slukas av det dunkla subwaygapet.

I trapporna lyfter Joseph den stora men ändå smäckra väskan av modern design. Av finkänslighet mot kunderna finns inget firmamärke utsatt. Väl nere på perrongen för downtowngående tunnelbanetåg drar han väskan på det lilla hjulpar som finns i ena ändan.

Då 96:e på Manhattans östsida är en station där endast lokaltåg, Lexington Avenue Local, stannar måste han byta vid 86:e och ta en av expresserna downtown. Bäst att byta redan vid 86:e eftersom det inte brukar vara fullt så mycket folk där som vid 59:e, för att nu inte tala om röran vid Grand Central.

Med väskan drar Joseph förbi två kineser, en spansktalande familj på fem personer, troligen puertoricaner, och ett gäng svarta ungdomar med ett myller av smala "afrikanska" flätor som huvudprydnader. Måste ta tid att fixa en sådan frisyr.

Bortanför flätorna skymtar tyrolerhattar. Stor plats på perrongen tar ett tysktalande ompapaband i fotbollsstrumpor, svällande lår, korta läderbyxor, broderade skjortor och under tyrolerhattarna rödbrusiga ansikten.

Ompapabandet bär de glänsande mässingsinstrumenten utan fodral. På de välputsade instrumenten speglas i lustiga och ibland förfärande

bilder både musikanter och följeslagare. Fascinerad stannar Joseph intill en jätte iklädd eller instigen i en bastuba och stirrar på tubans spegelbilder. Vilka monster! Själv är han en hoptryckt dvärg med jättehuvud och öron som i sig är två bastubor.

Även om Joseph inte är förtjust i tyskamerikaner så inser han att ompapagänget precis som han själv är New Yorkers eller newyorkare och amerikanska medborgare. Amerikaner som talar tyska inbördes. Josephs föräldrar vill att han talar polska med dem, något han numera kategoriskt vägrar.

Säkerligen bor ompapagänget i närheten, i Kleindeutschland, ett område med tyskamerikaner, ölhallar och ompapablåsare. I vissa kvarter är det så grundligt tyskt renskurat att kundunderlaget är dåligt för den brooklynbaserade firma där Joseph är anställd.

Ogärna kallar Joseph ompapastånket för musik.

Nå, vad man nu vill kalla ompapan så har Joseph någon gång nattetid, tillsammans med Helen, passerat genom Lill-Tyskland och då varit vittne till hur man efter stängningsdags vädrar. Inte bara rök smyger ut på gatorna utan också något man inte kan se: ompapastånk. Trots att mässingsorkestrarna är borta strömmar längs gatorna ut ompapa, gammal avslagen och utölad ompapa; "musik" som har dröjt sig kvar i prång, hörn, under bord och diskar och på andra ställen.

Norr om Lill-Tyskland bor puertoricaner i ett område kallat "el Barrio". Joseph äger en del kunskaper om detta område och andra ställen där det också bor puertoricaner: den lilla enklaven kring 14:e gatan på Manhattan Lower East Side och Williamsburg i Brooklyn där det liksom i South Bronx finns en kvarts miljon puertoricaner.

Genom sitt arbete vet Joseph åtskilligt om andra områden där det bor greker, judar, irländare, italienare, kineser, indier, ryssar, bulgarer, rumäner och naturligtvis polacker. Han vet ett hyreshus i Brooklyn där det bara bor taxiförare från Pakistan. En gång hade han ett uppdrag på Mongoliska Teklubben i ett hus som kallas New Ulan Bator och där det även drickes vodka.

Kan sägas att Joseph å tjänstens vägnar inte så mycket har besökt de allra fattigaste; de är inte intresserade av firman eller har råd att anlita den. Men ändå har Joseph sett in i fattigdomen och en dold fattigdom hos grupper som själva vill framstå som medelklass och kamouflera sin fattigdom för varandra utan att lyckas.

Dagtid är det kvinnor som är hemma och öppnar, efter att först noga ha förhört sig om vem han är. Försiktigt låser de upp lås efter lås, lossar säkerhetskedjor och riglar. Kanske är det äldre invandrade kvinnor som har hand om barnbarnen medan dotter och svärson arbetar. Joseph känner till äldre kvinnor som sen ankomsten till New York och USA knappast har satt foten utanför kvarteret eller gatan där affärerna ligger. Samma sak med modern, hon lämnade sällan kvarteret medan fadern och han själv gick eller for runt i staden.

Fattigdomen inom vissa områden, eländet, vandaliseringen, bränderna och våldsdåden Joseph har sett har inte gjort honom öppen för Helens vänsterteorier. Tvärtom, erfarenheterna har förstärkt drömmen om att kravla sig upp, att öppna eget. Däri påhejas han av den insyn yrket skänker i välbärgade hem, hos de rika och i de finare hotellen.

Påhejas gör han också av onklarna i Chicago och New York. Onklarna tycker han är liknöjd, långsam. Han borde ha startat eget för längesen. Förmodligen är han inom fel

bransch. Varför blev han inte skraddare, då kunde han ha tagit över Adams skradderi.

Både den åldrade Adam och de betydligt yngre onklarna är sina egna: äger små skradderier eller sko- och läderaffärer vars kundkrets mest är polacker. Ingen i släkten är slaktare eller driver köttaffär, något som annars är vanligt bland polacker. Varken fadern eller onklarna är förmögna, ja det är tveksamt om de ens tillhör den välbärgade medelklassen. Men just genom att ha förverkligat drömmen om Amerika och drömmen om att bli sin egen anser de sig förmögna, de är mycket stolta över att vara företagare i Amerika.

Onklarnas nya drömmar kretsar kring större projekt, som de säkerligen vet är utförbara, men som de vid släktsammankomsterna ventilerar.

Även Joseph har många drömmar: en stiger till medvetandeytan just när han har dragit väskan förbi ompapagänget och instrumenten.

Drömmen har med verklig musik att göra.

Drömmen innebär att väskan intill honom skulle vara mindre, ha formen av ett saxofonfodral och att han skulle vara berömd tenorsaxofonist. I motsats till andra drömmar är ingen annan rikedom än den musik han spelar förknippad med saxofondrömmen.

En gång vid 14:e gatan såg han faktiskt Zoot Sims stiga upp ur underjorden med tenorfordralet och följde efter honom hela vägen till "Hoppers" som ligger på Sjätte avenyn vid 11:e gatan, satt där sen helt tagen av Zoots spel.

Joseph har sett andra jazzmusiker kliva upp ur subwaystationernas mörka gap. Major Holley har inte blivit svart därnere utan är svart sen födseln och släpar sitt väldiga basfordral från och till tunnelbanestationer. Hans fantastiska "bow-hum", solon då han "stråkar"

basen och nynnade till gör honom till "Slam" Stewarts värdigaste efterträdare. Det låter inte som en upprepning, tvärtom har Major Holley förnyat denna utsökta konst och musikform.

Annars finns det tröttsamma upprepningar inom jazzen i New York, det är Joseph klar över. Inte minst nu när han åter har hamnat i en period där han mest lyssnar till skivor från bopens storhetstid i slutet av fyrtiotalet och början av femtiotalet. Åter förvånas han över bopens fräschhet och spelglädje. Förvånas trots att han vet att bopen var en protest mot den jazzmusik de unga "hungriga" musikerna såg som en stelnad musikform.

Dån. Två starkt lysande ögon i mörkret bortanför stationens lysrörsupplysta håla. Hastigt närmar sig odjuret, bleknar till aluminiummatt express på väg uptown. På andra sidan pelarna rusar expressen förbi stationshålan, försvinner i mörkret. Dånnet hänger kvar en stund.

Där på andra sidan pelarna, bland väntande människor på motsatta perrongen, upptäcker Joseph två av Gareliks gossar, två av Transportmyndigheternas blåklädda poliser. Lika tunga i gumpen som vanliga poliser av skjutjärn, batong, handklovar, kommunikationsradio och vad allt nu hänger i bältet och finns i fickorna.

För att stävja det tilltagande tunnelbanevåldet sätter Transportmyndigheterna vissa tider in fyrahundra extra poliser till att patrullera på tåg och vid stationer. Tillsammans med den ordinarie styrkan är då niohundra man i tjänst samtidigt i tunnelbanan.

Joseph vet att av tunnelbanans tjugofyratusen anställda är ungefär tretusen poliser och detektiver. Högsta hönset i Transit Police, Garelik, har varit ute i

blåsväder. Anklagas bl.a. för att fuska med tunnelbanans brottsstatistik och visa fram för ljusa siffror.

Dån. Två nya starkt lysande ögon.

Denna gång ett lokaltåg och åt rätt håll, downtown. En vagn är inte nedklottrad på det vanliga sättet, med för andra än "konstnärerna" meningslösa svarta tuschtecken, utan sprakar av färger och kommer infarande som en underjordisk regnbåge i den grådaskiga hålan.

Joseph känner igen motivet och vilken polskamerikan gör inte det. Här är det verkligen fråga om en konstnär och ingen idélös kladdare, det är en man att vara stolt över: Zernav Mota.

Första gången Zernav målade motivet på en tunnelbanevagn lär ha varit för fyra, fem år sen, en tidig vårmorgon på en av bangårdarna. Under den våren och sommaren målade han i olika variationer samma motiv på hundratal vagnar. Människor, inte bara konstintresserade, trötta på den allt sämre popkonsten och klottret hälsade signaturen ZM 1930 som en förnyare av tunnelbanekonsten. ZM:s målningar blev mycket berömda och bl.a. Norman Mailer skrev om dem samtidigt som han på nytt försvarade vad han kallade den stora rullande New York-konsten, den som når fram till miljoner människor.

Det var förstås under den tid Zernav tillhörde vad som kallas "the graffiti guerilla" eller klottergerillan: en gemensam benämning på tågförskönare eller tågklottrare, hur man nu vill uttrycka det.

Solklart var den då fattige Zernav tågförskönare. När han senare målade på annat än subwayvagnar och ställde ut dukar signerade med hela namnet polisanmälades han av Transportmyndigheterna och åtalades. Men innan fallet hann komma inför domstol var Zernav superkändis

och på väg att bli förmögen – Transportmyndigheterna återtog anmälan och demonterade vissa vagnssidor och sände dem till konstauktioner. Ja, även hela tunnelbanevagnar såldes vid några uppmärksammade auktioner.

I vissa fall köpte museer och rika konstsamlare direkt från Transportmyndigheterna.

Några sekunder innan Joseph är inne i vagnen har han det berömda motivet i sikte. Förmodligen kommer denna rikedom ägd av New York och stadens människor att snart försvinna från underjorden: i förra veckan köpte konstälskaren Alfred Guggenbildt en sammankopplad länga på tre vagnar, som han nu har stående i vardagsrummet.

Man tror sig veta att det var en studerande, med signaturen Taki 183, som 1970 sådde fröet till klottret eller popmåleriet på tunnelbanetågen. Snart fick han tusentals efterföljare, men endast ett fåtal kom i närheten av förnyaren Zernav Motas storhet.

Genom åren har ändlösa diskussioner förts om de ursprungliga orsakerna till tunnelbanemålandet. Varför måla tågen? Missriktad aktionslust? Lust att uttrycka sig? Helt enkelt för att pryda den grå vardagen nere i underjorden? För att protestera mot det samhälle som är USA och New York? Helen tror förstås det sistnämnda, men Joseph är inte övertygad.

Vilken ära att nu få resa i en vagn som berörts och bemålats av Zernavs penslar.

I värsta fall, om vissa rykten talar sant, är den målning Joseph skådade innan han steg in i vagnen utförd av förfalskare anlitade av Transportmyndigheterna och rullar i trafik för att få den rätta slitenheten, patinan. Aldrig kan man vara säker på hur toppgubbarna försöker få fram tilläggsanslag. Källa: en bekanting på

vagnreparationsavdelningen som har över fyratusen anställda.

Det berömda motivet?

Polsk slätt i början av andra världskriget och ute på de gröna vidderna spetsas tyska stridsvagnar av de polska lansiärernas, kavalleriets, lansar. Segerrusiga lansiärer lyfter lansar med tyska stridsvagnar mot himmelens blå och ur stridsvagnarna rinner blod och svarta hakkorsmärken.

Inne i vagnens trängsel glänser mässingsinstrumenten och medan tåget accelererar och Joseph håller i stroppen hör han ompapatyskarna prata skit om konstverket utanpå vagnen. Han behärskar tyska nog för att förstå att de talar om historieförfalskning, om sjukligt kludd.

Josephs upprördhet kommer inte bara av att Zernav Mota är polskamerikan och representerar drömmen om att måla, att bli berömd och rik. Nej, ilskan kommer främst ur hur ompapafisarna ser på motivet, på Polen.

Ompapafisarna förolämpar högljutt Polen.

Joseph vänder sig till den närmsta ompapamannen, en ventilbasunist: "Ni tyskamerikaner har ju sagt att ni är antinazister, emot hitlertyper och krig. Hur kan det då komma sig att ni ändå retar er på Zernavs målningar? ... På en utställning spottade ju en av er Zernav i ansiktet!"

Ventilbasunisten glor Joseph i ögonen och sen nedåt väskan: "Du är en ängel och spelar harpa förstår jag, plocka upp harpan och spela och håll käft!"

"Ni snackar om historieförfalskning, ni är förstås glada över att historien har haft den gång den har haft och att Hitler och knektarna gjorde vad dom gjorde och mördade en massa polacker! Ni tål inte att Zernav genom sina målningar tar åtminstone en symbolisk revansch!"

"Målningar, det där färgskvättandet!"

"Välj dina ord man!"

"Du är polack din djävel, jag är inte ett skvatt imponerad av att den där Zernav har blivit rik på sin smörja! Har du hört historien om polacken som skulle ..."

"Be om ursäkt och kalla mej bäste herr polack annars lappar jag till dej så tänderna skvätter bort till Coney Island!"

Nu ingriper den jättelike bastuba-ompapan, tränger sig fram och förbi ventilbasunisten. Allt rödare i det svällande ansiktet stånkar han bastuba, "omp ompomp oompomp ompomb ...", och knuffar samtidigt den häpne och rasande Joseph baklänges i vagnen. Vem kan komma åt att slå en man på käften när han gömmer sig inne i en bastuba. Och förresten är bastuba-ompapan orättvist stor.

Nätt och jämt hinner Joseph dra med sig väskan, törnar emot sittande eller strophängande människor. Vilt blåsande och ompapande följer ompapagänget efter bastuban i jakten på Joseph, utan att bry sig om medpassagerarnas protester och trängseln. Med bastuban som murbräcka röjer de väg genom vagnen. Hjälplos driver Joseph baklänges mot den dörr som leder till nästa vagn och som är förbjuden att öppna under gång, men som ofta nattetid står öppen i alla vagnar för att medresande poliser ska kunna se längs tåget och in i så många vagnar som möjligt. Joseph är klar över ompapastånkarnas planer: han ska drivas över i nästa vagn. Herrefolket tar sig ton minsann och det också bokstavligen.

Ingen medpassagerare kommer till hjälp med annat än munnen.

Polen överges på samma sätt som när tyskarna anföll 1939.

Historien upprepar sig.

Aldrig tycks människan lära.

Vad annat kan Joseph göra än att öppna dörren och retirera in i nästa vagn. Upprörd står han där och tåget är förbi inte bara 86:e utan också 59:e. Upprörd ålar Joseph sig och väskan ut i trängseln vid Grand Central för att invänta en express downtown och för brooklynsidan.

Tankarna sysslar inte med att han under uppträdet i vagnen kände sig mera som polack än amerikan, nej han är fortfarande upprörd och polack.

Efter att i människornassan ha blivit tillfrågad av en ung kvinna hur man går för att ta "shutteln", kortdistansaren, som pendlar mellan Grand Central och Times Square - och dessutom rådfrågad av en äldre man - kommer Joseph åter i balans. Av någon anledning blir han ofta rådfrågad i tunnelbanan; han är en man att räkna med härnere och känner utan skryt till de flesta linjerna.

Hos Papa

I god tid är Joseph Kowsky på firman. Episoden med ompapatyskarna, nej ompapaamerikanerna – alla är vi ju amerikaner – är om inte glömd så undanskjuten. Väskan i väskstället, i Joseph Kowskys fack.

Efter några ord med Rosie i växeln och firmans egen tryggt beväpnade vaktman går Joseph gången fram till det som skämtsamt kallas aulan, instiger i arbetskamraternas sorl. Jaha, de flesta är där, hyggliga jobbarkompisar. Nåja, finns ett par som Joseph aldrig har varit förtjust i. Typiskt att David ännu inte har dykt upp, bäste vännen bland arbetskamraterna.

Vad gäller mötet? Ingen vet. Man får se när Papa kommer. Chefen Papa Samuel är en armenier som hette något helt annat när han kom till Frihetens Land i slutet av trettioalet och tog namnet Samuel Hawkins.

Någon gång har Joseph hört sägas – i något ordspråk lika orättvist som de ständigt återkommande historierna om hur dumma polacker är – att man aldrig ska lita på en armenier. Löjligt, Papa är hederligheten själv.

Bland de anställda går chefen under namnet Papa därför att han har lyckats införa familjestämning i företaget. Vad ska vi med fackförening till när vi inte behöver strejka för att få rättvis betalning, när vi inte riskerar att bli arbetslösa. Detta brukar Joseph påpeka när han ansätts av fackföreningsorganiserade vänner på baren Mässingssängen.

Vad har du för drömmar min son? Låt Papa höra! Då och då kallar Papa in "sönerna" och de får mellan fyra

ögon berätta om sina drömmar och planer. Bra att du har drömmar min son. Slutar du drömma om din framtid är du en död man. I motsats till nationerna i Europa är vi en stor nation med plats för stora drömmar och stora verkligheter!

Dina drömmar käre Joseph?

Du vet att jag trivs hos dej Papa, men att mitt humör har ställt till olägenheter för firman. Men jag har bättrat mej Papa, jag vet att varje kund är ömtålig, jag måste behärska mitt humör ... Du vet att jag drömmer om att starta eget och konkurrera med dej Papa. Eller också öppna en affär i låsbranschen. Du vet också att Helen och jag tänker gifta oss, men att vi försöker spara ihop till en lägenhet, helst en trea på Roosevelt Island. Helen vill inte bo i min etta, ja det är klart att minst en tvårummare behöver vi Papa.

Bra käre Joseph, du måste lära dej att tygla humöret. Detta att du har drömmar om att bli din egen visar att du är av rätta sorten. Du vet att jag numera är en kristen människa, Joseph min son, varför inte gifta dej med en gång och sluta att leva i synd? Varför inte rusta upp din gamla etta. Där är väl högt i tak som i de flesta äldre hyreshus. Gör ett loft min son och ställ den äkta sängen där, låt en stege leda upp till de himmelska fröjderna! Herregud vem har en lägenhet söder om nittisjätte gatan på Manhattan i dessa tider.

Drömmen att bli berömd målare har Joseph inte avslöjat.

Joseph lyssnar till sullet, ser sig om i aulan. Visst är det en vacker lokal.

I normal tavelstorlek och likt tavlor hänger rader av ljuslådor, platta skyltskåp, längs väggarna. Av sextio lådor är endast fyra mörka, resten är tända och visar färgbilder på de femtiosex kända typer av kackerlackor